

Ana Bratuž Mitrović, Vrtec Škofljica

E-pošta: svetovalna-vrtec.lavrica@siol.net

VKLJUČEVANJE OTROK TUJCEV V VRTEC

Povzetek: Po vstopu v Evropsko unijo je Slovenija postala še bolj privlačna za priseljevanje ljudi, ki vstopajo v državo zaradi boljših pogojev življenja ali novih delovnih priložnosti. Vsako leto se vključuje več otrok priseljencev v slovenske vrtce in šole. Nekateri pridejo dovolj zgodaj, da učenje in usvajanje slovenskega jezika hitreje in lažje steče. Vzgojitelji in učitelji predstavljajo podporni steber pri vključevanju otrok tujcev, da so vsem omogočene dobre razvojne možnosti. Med pomembne cilje medkulturnega izobraževanja štejemo, da vsak otrok ne glede na kulturno naravnost, spretnosti in potrebe v medkulturnem izobraževanju doseže aktivno in polno udeležbo v družbi. Brez sodelovanja s starši to ne bi bilo mogoče, zato je zelo pomembno vzpostaviti dober odnos z njimi. Tako v soglasju s starši v Vrtcu Škofljica potekajo že tretje leto jezikovne urice za otroke priseljence, kjer se preko igre urijo v slovenskem jeziku, spoznavajo nove besede in utrjujejo že poznane. Občutek pripadnosti, varnosti in sproščenosti, ki ga pridobijo otroci na jezikovnih uricah se odraža v njihovem počutju v vrtcu ter doma.

Ključne besede: Priseljevanje, otroci tujci, slovenščina, vzgoja in izobraževanje, jezikovne urice.

Uvod

V zadnjih letih se v Slovenijo priseljujejo tujci iz različnih koncev sveta. Slovenija je namreč po vstopu v Evropsko unijo postala križišče mnogih političnih, ekonomskih, socialnih in kulturnih tokov (Jagodić, 2011). Poleg priseljevanja iz nam bolj poznanih držav bivše Jugoslavije, se zadnja leta priseljujejo prebivalci zahodnih držav. V našem vrtcu se vsako leto srečujemo z novimi kulturami, navadami, jeziki, ki vnašajo v oddelke veliko mero prilagajanja, učenja in tudi spoznavanja drugačnega, kar nedvomno bogati naš vsakdan. Po drugi strani je ob vsej pestrosti, ki jo je čutiti zadnja leta v oddelkih javnega vrtca, kjer se poleg otrok tujcev vsako leto srečujemo z večjim številom otrok s posebnimi potrebami in takimi, ki bi potrebovali drugačen način dela, pogosto tudi težko, naporno ter polno izzivov. Tako da strokovnim delavcem v oddelkih nikakor ne more biti dolgčas, saj morajo vedno znova iskati nove in drugačne metode ter načine dela, da bi zaobjeli čim večje število otrok. S tem je v prvi vrsti zadoščeno načelu Kurikuluma za vrtce, t. j. Načelu enakih možnosti in upoštevanju različnosti med otroki ter načelu multikulturalnosti (Kurikulum, 1999). Največ težav, ki jih vrtci zaznavamo z vključevanjem otrok tujcev, je pri jeziku, zaradi katerega težko navezujejo stike z vrstniki, so bolj zadržani, negotovi, težko sledijo dogajanju. Jezik je namreč glavno sredstvo komunikacije, s katerim širimo svoje socialno okolje. Pri tem potrebujejo pomoč strokovnih delavcev, kar pa gre z roko v roki tudi s sodelovanjem s starši.

Zakonska podlaga za vzgojo in izobraževanje otrok tujcev v Sloveniji

Dokumenti, ki zagotavljajo zakonsko podlago za vključevanje otrok tujcev so Kurikulum za vrtec, Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju in Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole ZRSS. Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport je bil v okviru projekta Izzivi medkulturnega sobivanja podan predlog programa dela z otroki priseljenci za področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja (Majcen, Madruša, 2018). V njem so predlagane nekatere spremembe in dopolnitve na področju zakonodaje glede vključevanja otrok priseljencev v vzgojno-izobraževalni sistem.

Ustava Republike Slovenije zagotavlja vsem priseljencem v Sloveniji v skladu z mednarodnimi pogodbami vse pravice, razen tistih, ki jih imajo po ustavi ali po zakonu samo državljani Slovenije (Novak idr., 2012). Posebej so varovane pravice do izražanja pripadnosti svojemu narodu ali narodni skupnosti, do gojenja in izražanja svoje kulture ter uporabe svojega jezika in pisave (prav tam).

Vključevanje otrok priseljencev v sistem vzgoje in izobraževanja je tisti pomemben dejavnik, ki najbolj učinkovito prispeva k zagotavljanju enakih možnosti za uspešen osebni razvoj posameznega otroka, vključevanje v delo in družbeno življenje vsem, ne glede na njihov izvor, spol, prepričanja ali druge značilnosti (prav tam). Vendar pa le vključitev otrok v vzgojno-izobraževalni zavod ni sama po sebi dovolj. Pomembno je, da se otroci počutijo varne, vredne in imajo svoje mesto v družbi (Rutar, 2018). Tu vidim ključno vlogo vzgojitelja/učitelja, ki s tem, ko pokaže zanimanje za otroka, njegovo ozadje, družino in vzpostavi s posameznikom pristen, razumevajoč in sočuten odnos, lahko veliko pripomore tako k boljšemu razvoju otroka, kot tudi k lažji vključitvi v družbo.

V Smernicah (Novak idr., 2012:3) so zapisani temeljni cilji, ki se nanašajo na področja dela z otroki priseljenci v vzgoji in izobraževanju in bi jih morali pri svojem delu upoštevati vsi zaposleni znotraj zavoda. Le-ti so:

- zagotavljanje optimalnega razvoja posameznika ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, narodno pripadnost ter telesno in duševno konstitucijo,
- vzgajanje za medsebojno strpnost,
- razvijanje zavesti o enakopravnosti spolov,
- spoštovanje drugačnosti in sodelovanje z drugimi,
- spoštovanje otrokovih in človekovih pravic ter temeljnih svoboščin ter
- razvijanje enakih možnosti obeh spolov ter s tem razvijanje sposobnosti za življenje v demokratični družbi.

Pri načrtovanju in izvajanju kurikuluma v vrtcih so za učinkovito vključitev in oblikovanje medkulturne družbe z vidika vključujočega pristopa pri uresničevanju pravic otrok priseljencev do izobraževanja še posebej pomembna naslednja načela (Novak idr., 2012:3-6):

- načelo odprtosti, avtonomnost in strokovna odgovornost vzgojno-izobraževalnega zavoda in strokovnih delavcev v njem,
- načelo enakih možnosti z upoštevanjem različnosti med otroki (spoštovanje otrokove izvirne kulture) in razvijanjem večkulturnosti in raznojezičnosti,
- načelo zagotavljanja pogojev za doseganje ciljev in standardov znanja,

- načelo aktivnega učenja in zagotavljanja možnosti komunikacije in drugih načinov izražanja – učenje jezika ter
- načelo sodelovanja s širšo lokalno skupnostjo.

Z upoštevanjem vseh zgoraj naštetih ciljev in načel naj bi otrokom priseljencem omogočali dostojno življenje in vključevanje v družbo. Vendar pa ne smemo pozabiti, da je še kako pomembno, da se zavedamo, da je priseljenec v prvi vrsti človek. S svojo zgodbo, s svojo prtljago, pa naj bo takšna ali drugačna. Pomembno je tudi, da se zavedamo, da je učenje jezika proces, ki se ne zgodi čez noč. Predstavljajmo si sebe v tuji državi, kjer ne poznamo jezika, ga ne govorimo in ne razumemo. Res je, da se otroci učijo hitreje, so bolj dovzetni za jezike, se v večini primerov relativno hitro prilagajajo. Ključno se mi zdi, da se otroci tujci vključijo že v vrtce, kjer imajo dovolj časa, da jezik spoznajo, se ga navadijo in naučijo. Vse poteka preko igre, vzgojitelji lahko prilagajajo navodila, zahteve, dajo otrokom več časa. To je seveda v šoli toliko težje, saj se je potrebno držati učnih načrtov. Torej učenec, ki pride v osnovno šolo, se mora ne samo naučiti novega jezika, vendar mora tudi razumeti snov, slediti tempu vrstnikov, pisati preverjanja in ocenjevanja znanja. Tukaj zato večkrat pride do težav, slabih ocen, občutka manjvrednosti, slabe samopodobe in kopice drugih občutij.

Vrtec kot svet v malem

Predšolsko obdobje je za učenje socialnih veščin, govora in jezika ter razvijanje motoričnih spretnosti najpomembnejše obdobje v otrokovem razvoju. Vsega tega se otrok najlažje uči v vrtcu. Ko me starši otrok sprašujejo, kdaj vključiti otroka v vrtec in so sami pred dilemo, vedno zagovarjam stališče, da naj gre otrok v vrtec čim prej. Res je, da so morda otroci v domačem varstvu ali v manjših skupinah v drugi obliki varstva, manj izpostavljeni različnim boleznim. Vendar pa nikjer drugje kot v vrtcu ne morejo dobiti toliko različnih izkušenj, interakcij, možnosti za razvoj različnih spretnosti, kot v vrtcu. Z vidika socializacije in komunikacije, ki sta ključni tudi za naše funkcioniranje kasneje v družbi, je zelo pomembno, da se otrok uči in razvija v interakciji s sovrstniki. Enako velja tudi za otroke priseljence. Vse zgoraj omenjene procese morajo usvajati najprej v maternem jeziku. Hkrati pa so vključeni v slovenski vrtec, katerega jezika ne poznajo, ne razumejo in ne govorijo. Lahko si predstavljamo, kako jim je težko, zato je vloga odraslega, ki je opora tem otrokom, še toliko bolj pomembna.

V vrtec so vključeni otroci z različnimi predispozicijami, karakterji, izkušnjami, sposobnostmi, kulturami, prihajajo iz različnih okolij, družinskih razmer in še bi lahko naštevali. Ko dodamo še otroke priseljence res lahko rečemo, da je vrtec v malem. Vzgojitelji se trudijo po svojih najboljših močeh, da upoštevajo vse otrokove raznolikosti. A včasih imajo premalo znanja. Smernice, ki jih je pripravil Zavod RS za šolstvo (2012), so precej ohlapno napisane, ostali dokumenti so napisani za šole, srednje šole. Vrtec pogosto ostaja prepuščen sam sebi. Čeprav bi po mojem mnenju morale biti ravno obratno in bi bili dokumenti napisani prav za to najbolj občutljivo obdobje otrokovega razvoja. Potrebno je veliko iznajdljivosti in kreativnosti vzgojiteljev. Ti iščejo načine, kako otroke priseljence čim bolj vključiti, jim nuditi podporo, jih dodatno spodbujati, a velikokrat je na začetku potreben le čas, sočutje in razumevanje ter občutek varnosti in sprejetosti.

V našem vrtcu se je v zadnjih letih število otrok priseljencev povečalo. V naši največji enoti imamo skupino, kjer imamo kar nekaj otrok, ki so se komaj priselili v našo občino. Nekaj je takih, ki so rojeni sicer v Sloveniji, a je eden od staršev tujec. Vzgojiteljici v skupini sta se odločili, da izkoristita multikulturnost v skupini in čim bolj vključita tudi otroke, da predstavijo svoj jezik, svojo kulturo, otroci se zjutraj pozdravljajo v različnih jezikih, se v drugih jezikih učijo tudi različne besede. S tem nedvomno pridobiva cela skupina.

Poleg tega, da vsak vzgojitelj znotraj svoje skupine, išče načine, kako otroka priseljenca čim bolje vključiti v skupino, pa imamo v našem vrtcu še eno posebnost. Pred tremi leti sem se v okviru aktiva svetovalnih delavk udeležila vodenega ogleda Osnovne šole Livada. Šola je znana po velikem številu učencev priseljencev. Tam sem spoznala gospo Sladjano Jović Mićković, ki na šoli opravlja delo multiplikatorke v okviru projekta SIMS. Že ob prvem obisku se mi je porodila ideja, da bi v našem vrtcu imeli jezikovne urice za otroke priseljence. Ideja je nekaj časa zorela. Kasneje sem gospo Sladjano prosila, da sva se ponovno sestali in mi je podrobno razložila, kako ona izpelje ure slovenščine v vrtcu, kjer tudi dela kot multiplikatorka. Pokazala mi je veliko uporabnega materiala, nanizala precej idej, predvsem pa me je spodbudila, da zastavljeno idejo tudi izpeljem. Po razgovorih z vzgojiteljicami v skupinah 4-6 let starih otrok, ki bi jim jezikovne urice koristile, sem poslala soglasja staršem in odziv je bil spodbuden. Nabralo se je toliko otrok, da sem urice izvajala v dveh skupinah. Takratna ravnateljica je bila zelo naklonjena ideji, odobrila je tudi sredstva za nabavo didaktičnega materiala Slika jezika. Z načrtovanjem dela za vsako posamezno uro smo se z otroki sistematično lotili učenja, spoznavanja in utrjevanja novih besed. Naše ure so bile sproščene, vse je potekalo preko igre. Tudi tisti otroci, ki so bili v oddelkih zadržani, zaprti vase, nesproščeni, so se na jezikovnih uricah sprostili, počasi odprli in se počutili sprejete, varne. Kajti niso bili edini, ki so narobe povedali besedo, jo napačno naglasili ali pa je sploh niso poznali. Moj namen namreč ni bil le učenje slovenskega jezika, temveč, da se otroci sprostijo, odprejo in si upajo spregovoriti. Tega namreč v skupini pogosto ni. Otrok je veliko, vsak bi rad nekaj povedal in otroci tuji pogosto ostanejo sami s svojimi mislimi, tiho, se ne izpostavljajo. Na jezikovnih uricah pa to priložnost dobijo in se ob tem še zabavajo.

Zaključek

Jezikovne urice v Vrtcu Škofljica potekajo že tretje leto. Priključeni otroci se kljub začetni zadržanosti, hitro sprostijo in ugotovijo, da se imajo tam lepo. Učijo se novih besed, nadgrajujejo besedišče, dobijo potrditev, da je njihovo razumevanje in sporazumevanje ustrezno oziroma gre v pravo smer. Sama po osnovni profesiji nisem slovenistka, zato imam premalo izkušenj in znanj s tega področja, menim pa, da bi bile ure slovenskega jezika v vrtcih lahko veliko bolj osmišljene, spremljane, evalvirane, če bi jih opravljali kvalificirani strokovnjaki. V okviru projekta SIMS so se pokazali pomembni rezultati učenja slovenščine že v vrtcu. V kolikor bo Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport sprejelo predlog programa dela z otroki priseljenci za področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja (Knez, 2018), s čimer bi se tudi v vrtcih začele izvajati ure slovenskega jezika za otroke priseljence, bi to pomenilo za otroke priseljence ogromno spremembo. Učenje slovenščine kot drugega jezika je v vrtcih najmanj dorečeno. Kljub vsemu pa se kaže potreba po sistemski vzpostavitvi pomoči pri učenju slovenskega jezika, saj bi le tako otroke priseljence kljub temu, da imajo drugačno jezikovno in sociokulturno ozadje, uspešno pripravili na

jezikovne zahteve, ki jih prinaša vključitev v osnovno šolo (prav tam). Predšolsko obdobje je ključno za razvoj govora in jezika in ni vseeno, če so otroci priseljenci prepuščeni vzgojiteljevi iznajdljivosti, kreativnosti, namesto, da bi bili deležni ustrezne podpore pri učenju slovenščine kot drugega jezika. Menim, da je ključno, da se zgodi prenova zakonodaje za otroke tujce že v vrtcih, da bodo uspešno vključeni v našo družbo kot enakopravni člani in sprejeti med sovrstniki.

Viri:

Jagodić, M. (2011). Znanje slovenskega jezika kot pogoj za uspešno integracijo otrok tujcev v slovenske vrtce. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.

Knez, M. (2018). Začetni pouk slovenščine v vrtcu, osnovni in srednji šoli. V: Predlog programa dela z otroki priseljenci za področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja. Ljubljana: ISA inštitut.

Kurikulum za vrtce (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod za šolstvo.

Majcen, I., Jelen Madruša, M. (ur.). (2018). Predlog programa dela z otroki priseljenci za področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja. Ljubljana: ISA inštitut.

Novak, M. idr. (2012). Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole. Ljubljana: ZRSŠ

Rutar, S. (2018). Izhodišča vključevanja otrok priseljencev v vrtec, osnovno in srednjo šolo. V: Predlog programa dela z otroki priseljenci za področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja. Ljubljana: ISA inštitut.